

Գպրոցականքի քրական ճօնը

Մեր ներկայ հասարակական հրատապ խնդիրներէց մէկն է՝ թէ արդեօք տպագրութեան 400-ամեակի և զրբեր գիւտի 1500 ամեակի ստիթով քննչութի ֆօնը հիննել, այսինքն առաւելութիւնը և առաջնութիւնը քրիստոս, դպրոցական ֆօնդին թէ գրական:

Այդ ֆօնդերից երկուսը ջոկ-ջոկ վերցրած ի հարկէ երկուսն էլ շատ համակրելի շատ ցանկալի յպատակներ են, սակայն առաջնութիւն ունենալու պատիւը պէտք է մեր կարծիքով տալ դպրոցականին, և անթէ ինչու:

Դպրոցը մի հուժկու և զօրաւոր միջոց է համայն ազգութեան առաջադիմութեան, այնտեղ է, որ պէտք է գրագէտներին և ընթերցողներին սերունդ պատրաստի և դաստիարակի:

Դպրոցն է, որ իսկապէս պիտի պատրաստէ գրականագէտները գրած շարադրութիւն սպառող դասակարգ, ընթերցող, ապա ուրեմն զիրք գնող, ուրիշ խօսքով՝ գրականագէտներին ապրեցնող մի դասակարգ:

Մեր կարծիքով կենդանի գրական ֆօնդ պէտք է համարել ընթերցողներին և զիրք սպառողներին կարելի եղածին շափ լայն խաւերը, որքան որ ընթերցատիրութիւնը շատ տարածվի, այնքան պէտք է գրականագէտները իրանց ապահով համարեն, որովհետև նրանց մտքի, գրչի արդիւնքը չի մնայ գրախանութիւններում, նկուղներում փոսելու, այլ վաճառվելով՝ իրանք գործնենք էլ կը շահնան:

Եթէ այս մասշտաբով մօտենանք խնդրին, արդէն պարզ կը լինի, որ նպատակով դրաստութիւն և ապա ընթերցանութիւն տարածվելուն՝ միաժամանակ նպատակ էլ լինենք կենդանի գրական ֆօնդի իրազօրծման:

Ինչ կարող է սպասել ընթերցանութեան համար զիրք գրող կամ հրատարակողը, երբ Ախալքալաքի նման հայաշատ և ընդարձակ գաւառը ունի ընդամենը վեց դպրոց և կամ Ալեքսանդրօպօլի գաւառը համարեա նոյն վիճակին է. ուրեմն մի պիտի զիրք սպասէ, երբ մասսան սեւը սպիտակից չէ ջոկու՞մ և կարդալու մասին միմիայն երազու՞մ է...

Մինչդեռ այս երկու ֆօնդերի խնդիրը զբոված է համայն հայութեան առաջ, ապա ուրեմն հայութիւնը իբրև ազգային ամենաանհրաժեշտ պահանջ՝ եթէ կանգ առնի այս կամ այն ֆօնդի վրտ, նա էլ կը համարվի համազգային անհրաժեշտութիւն:

Թող ներվի մեզ մի կողմտ համամտութիւն անել. եթէ մենք ազգովին գրական ֆօնդին առաջնութիւն տանք դպրոցականից, դա նման կը լինէր, եթէ գիւղացին իր ցընցողտիններով, տրեխներով հանդերձ գլխին ծածկէր և ևրօպական ցիլինդր:

Տեսէք թէ ինչ է ասու՞մ իբրականութիւնը: Կ. Ղր. Ընկ. և հրատարակել է «Պատմութեանը» Ստ. Տէր-Աւետիսեանի գիւղական կենանքից վերցրած գիւղցիկ պատկերները: Կարդացէք այդ զբոսը և կը տեսնէք, որ առանց արտասովելու մեր դառը իրականութեան վրա՞ չէք կարող ծածկել զիրքը:

Վերջում կը գտնէք «Ուղեքը» վերնագրով մի գողտրիկ պատմութեան, ուր գիւղ գիւղացի ուսուցչի հրաւէրով ժողով են գումարել գրականագէտ Շիրվանզադէի 30-ամիայ յօքեկանի առիթով ուղեք՝ ուղարկելու և մի 25 բուրլի նուրբերու:

Կարդացէք և կը տեսնէք թէ որքան խաւար է մեր գիւղը՝ որքան յետամնաց, նրանց

առաջաւորի բերանով Շիրվանզադէն համարվում է խմբագրտ, ապա ուրեմն գիւղը աւերող, կարգուկանծնից հանող. Շիրվանզադէին համարում են իրանց՝ աղամարդկանց՝ կնանիք դարձնող, և այսպիսի վայրի վերոյ դատողութիւններ նրա մասին, անթէ ինչ է մեր դառն ու և իրականութիւնը. Ինչպէս մենք պահանջներ կուտարական այդքան ստոր աստիճանի վրա կանգնած հասարակութիւնից, որ նա մտածի և ապահովի մեր գրականագէտներին, քանի որ նաք չունի նրանց ճանաչելու, հասկանալու:

Նրեի ինքը, Շիրվանզադէն, լացով և արտասուտախտուն ծիծաղով կարդացած կը լինի մեր յիշած գողտրիկ պատմութիւնը և աւելի քան լաւատեղեակ է մեր արձանագրած դառն իրականութեան...

Երբ մեր հասարակութեան՝ ճնշող մեծամասնութիւնը անգրագէտ է, կըր մենք դեռ շատ ազգտ ենք, ապա ուրեմն նախ և առաջ մեր ամենաառաջաւոր կարիքը պէտք է համարենք դրաշխտութիւն և ուսումն տարածել դպրոցների միջոցով, այնուհետև դուպանաւարտ, այն բոլոր գործունեիքը, որոնք նպատակում են լուստ ուրութեան տարածվելուն — լինի դա գրական ֆօնդ կամ ուրիշ պահանջն ազգագուտ հաստատութիւններ: Շիրին

ԸՆԹԵՐՅՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻՑ

XIX

Վ. Տրօվը «Газета Ковенка» թերթում գիւնանքի սարսփները վերնագրով իր մի շարք յօդուածներում նկարագրում է մանկական պրօստիտուցիան:

Կարդացէք, ընթերցող, այդ յօդուածները, ուշադրութեամբ կարդացէք, և ձեր առաջ իսկապէս կը պատկերանան կենանքի, ժամանակակից, կրթված, լուստուրված մարդկութեան շուրջը տիրող կենանքի իսկական, գոյութիւն ունեցող սարսփները:

Մենք զգլում ենք մեր նախահայրերի արած անդթութիւններից, անիծում միջնադարեան ինկվիզիցիայի ստեղծած տանջանքներից, ստիկում ներծնները կայացրած գործերից և սակայն լուստ մե մուշն անտարբեր կերպով անցնում ուղ ամեն բօպէ շրջապատող կենանքի սարսփների մօտից:

Պրօստիտուցիան, անսակութիւնը ժամանակակից լուստւոր մարդկութեան ամենախայտասակ արտերից մէկն է համարվում. մարդկութեան ամենաաչքի ընկնող գործիչներն են դարերի ընթացքում իրանց ուժգին բողոքը՝ ձայնը բարձրացրել նրան վերացնելու համար, որովհետև լուստւոր մարդկութեան համար նա մի ժանտ, մի սոսկալի արտ է համարվել միշտ և համարվում է:

Եւ վերանալու, իսպառ ջնջվելու փոխարէն՝ նա շարունակ աւելի ու աւելի լայն ծաւալ է ստանում, ընդգրկելու հասարակութեան բոլոր խաւերը, լայն օղակով խնդրելով մարդկութեան լուստւոր գաղափարները:

Գրչով ու խօսքով կուելով այդ արտի դէմ, մարդկութիւնը միշտ կիղծել և կեղծում է, որովհետև ճճճճճ Ֆրաչնիերց նա երբէք հեռու չէ անցել, և խօսքին երբէք գործը, կենդանի գործը չէ լայնրդել, ուղրութիւնը մնացել է նոյնը, աւելի ևս վատթարացել:

Մարդկութեանը այլևս բաւարարութիւն չէ տալիս սովորական պրօստիտուցիան և նա օրէ-ցօր նորանոր միջոցներ է հնարում իր անսանական ստոր կրքերին բաւարարութիւն տալու համար:

Եւ իր նպատակներին հասնելու համար նա միջոցների մէջ խտրութիւն չէ դնում: